

ספרו' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תשל"ב

חלק א – יוצא-לאור לימים ראשונים דחג הפסח, היתשע"ט

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ותשע לבריאה

צדי"ק שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע

פתח דבר

לקראת ימים ראשונים דחג הפסח הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתוועדות אחרון של פסח ה'תשל"ב, הנחה בלתי מוגה (חלק שני – י"ל אי"ה לימים אחרונים דחג הפסח).

*

בתור הוספה – מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר י"א ניסן, ה'תשע"ט,
צדי"ק שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית נ"ע זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2019 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5779 • 2019

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחי

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשל"ב.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. דוברי בהתוועדות הקודמת² בפירוש מרז"ל³ "שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתח"מ מן התורה" — שפירוש זה שייך גם לפשוטו של מקרא זה ש"שיר" קאי על השירה שהיתה בעת קרי"ס, כי בשעת קרי"ס נמשך ונתגלה בחינה שלמעלה מהזמן, ולכן, בעת אמירת שירת הים הי' כלול גם הזמן שלאח"ז, עד השיר דלעתיד.

ומכיון שאחש"פ בא בהמשך לשש"פ, הרי מובן שגם באחש"פ מאיר הגילוי דלעתיד. וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴ אשר הבעש"ט הי' אוכל באחש"פ ג' סעודות, וסעודה השלישית (שהיתה לפנות ערב) היתה נקראת "סעודת משיח", כי באחש"פ מאיר גילוי הארת משיח.

ב. והנה, כמו שבנוגע לשירת הים, נתבאר בהתוועדות הקודמת⁵ שבכל שביעי של פסח צריך לצייר את הענין דקיי"ס ושירת הים, עד שירגיש (לא כמאורע שהי' בעבר, כי אם) שביום זה ממש ישנו הענין דבקיעת הים והוא אומר שירה על זה — כן הוא גם בנוגע לשיר דלעתיד, שבכל שש"פ צריך לצייר ולהרגיש את השיר דלעתיד (הכלול בשירת הים), לא כמאורע שיהי' בעתיד, כי אם שביום זה ממש הוא שר השיר דלעתיד. ועפ"ז מובן שבשש"פ הוא התוקף ד"יציאת מצרים" גם בעבודה הרוחנית, ביציאת האדם מהמצרים וההגבלות שלו, ובכללם — הגבלות הזמן, כי:

יציאת האדם מהגבלות הזמן שבלילות הראשונים דפסח, המתבטאת בזה שהסיפור דיצי"מ הוא באופן שיוצא ממצרים ביום זה ממש — אינה חידוש כ"כ, מכיון שיצי"מ הוא ענין שאירע כבר;

(1) מכאן עד סוסי"ב (מלבר ס"ו וס"י) —
הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונרפס בהוספות ללקו"ש ח"ז ע' 272 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
(2) שיחת שביעי של פסח ס"ד (לעיל ע' (...)).
(3) סנהדרין צא, ב.
(4) ראה שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109 ואילך) — נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אחש"פ.
(5) שיחת שש"פ הנ"ל ס"ב (לעיל ע' (...)).
(6) ראה שם ס"א (לעיל ע' (...)). וש"נ.

משא"כ בשש"פ שהאדם מצייר ומרגיש (לא רק הענין דשירת הים, אלא גם) השיר דלעתיד באופן שהוא ביום זה ממש — הרי מכיון ששיר זה לא הי' עדיין בפועל, ויהי' רק אצ"כ (ובפרט שפרטי הענינים שיהיו לע"ל אינם ידועים לנו בפרטיות, ורק כמה פרטים, מתי מספר, ידועים לנו ממדרשי רז"ל), הרי כשמרגיש את השיר דלעתיד באופן של "הא" (בלי כ"ף הדמיון)⁷, מתבטא עי"ז הרבה יותר הענין ד"יציאת מצרים".

וע"פ הכלל "מעלין בקודש"⁸, מובן, שהיציאה מהמצרים והגבלות הזמן דאחש"פ, המתבטאה ב"גילוי הארת המשיח" שביום זה, הוא בתוקף יותר (לא רק מהיציאה מ"מצרים" שביללות הראשונים דפסח, אלא) גם מהיציאה מ"מצרים" שבשביעי של פסח, כי, הציור וההרגש של השיר דלעתיד שבשש"פ הוא רק במחשבה או גם בדיבור, אבל לא בענינים של מעשה, משא"כ באחש"פ שאוכלים "סעודת משיח", הרי ציור והרגש זה בא גם בענין של מעשה.

ונוסף לזה: ע"י אכילת סעודת משיח — שענין המזון הוא שנעשה דם ובשר כבשרו — חודר הרגש זה לא רק בכל כחות נפשו, עד לכח המעשה, אלא גם בגופו הגשמי.

ג. הטעם שענין הנ"ל נתגלה ע"י הבעש"ט דוקא⁹, י"ל שהוא לפי שכללות ענינו של הבעש"ט שייך לגילוי המשיח, וכידוע מענת מלך המשיח להבעש"ט על שאלתו "אימתי קא אתי מר" — "לכשיפוצו מעינותיך (מעינות הבעש"ט) חוצה"¹⁰.

וכמו שכללות תורת הבעש"ט, מדור לדור היא מתפשטת יותר, עד לאלו שנמצאים ב"חוצה" בדרגא הכי תחתונה — כן הוא גם בנוגע ל"גילוי הארת המשיח" ו"סעודת משיח" דאחש"פ, שבדורותינו אלה נתפשט הענין בין כו"כ מבני".

ומכיון ש"תורה על הרוב תדבר"¹¹, הרי מובן שענין הנ"ל שייך גם לאלו שמצד עצמם אינם מרגישים "גילוי הארת המשיח" (שהרי אלו שמרגישים זה מצד עצמם, הם לעת-עתה רק מיעוט), שגם הם, ע"י קיום ההוראה דאכילת "סעודת משיח", נעשה "הענין" חלק מגופם (וע"ד שבאכילה דמצוה אין נוגע הכוונה¹²), ובמילא גם קל יותר שע"י

7) ראה שיחות יום א' וב' דחה"פ ס"ב (10) אגה"ק של הבעש"ט — נדפסה (לעיל ע' ...; ע' ...).

8) ברכות כח, א. וש"נ.

9) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ב ס"ב (11) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

12) תו"מ חל"ג ע' 330 ואילך). וש"נ. (12) שו"ע אדה"ז סתע"ה סכ"ח.

ההתבוננות והציור בזה, יוכלו גם הם להרגיש גילוי זה — כי הרי הוא כבר "עומד אחר כתלנו"¹³, ועוד יותר: "משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים"¹³, היינו שכבר ישנם "חרכים" (פרצה) בהכותל. ומכיון שכבר קרוב מאד לביאת המשיח, "מֶאָרְגָן קומט משיח", לכן גם היום — באחש"פ (אף שנמצאים בגלות עדיין, אבל הכותל המפסיק בין הגלות להגאולה הוא כבר פרוץ, כנ"ל), מאיר גילוי הארת המשיח באופן שכאו"א יוכל להרגיש זה.

ועי"ז גופא שבזמן הגלות עושים "סעודת משיח", שבזה מראים שבנ"י אינם "מכירים" בגלות ("אידן אַנערקענען ניט דעם גלות") — פועלים שבקרוב ממש ישרפו את הכתלים ("פֶאַרברענען די ווענט") של הגלות (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴), ויתגלה משיח, ויוליכנו קוממיות לארצנו.

* * *

ד. ישנם הטוענים שלא כל מוחא סביל דא לקבל ענין הנ"ל — שלכאו"א מאיר הארת המשיח, ואדרבא, ע"י שמיעת ענין כזה יתבלבלו וכו'.

אמנם באמת אינו כן, כי כבר נשתנה המצב, וכבר בא הזמן שגם ה"חוצה" יכול לקבל ענין זה, ורק צריכים להסיר הפחדים אצל אלו שצריכים להביא ענין זה לה"חוצה", וכשיאמרו את הענין בפשיטות (בלי שום פקפוק) — ע"י שיחזקו האמונה שלהם עצמם — יתקבלו¹⁵ הדברים אצל השומעים, ויפעלו פעולתם.

ה. כדי להקל הרגשת הענין — מרומז ענין זה (ככל עניני פנימיות התורה) גם בנגלה דתורה¹⁶:

בשמיני של פסח מפטירין "עוד היום בנוב לעמוד וגו', לפי שבליל פסח היתה מפלתו של סנחריב"¹⁷. ולכאורה תמוה: הרי מפלת סנחריב היתה בליל הראשון של פסח, ולא באחרון של פסח?

13) שה"ש ב, ט. וראה שהש"ר שם, ח. שה"ש תרצ"ט ע' 316.

14) ראה אג"ק אדמו"ר שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

15) וע"ד המדובר בההתועדות דשבת הגדול (ס"ז ואילך — לעיל ע' ... ואילך) בנוגע פעולת ישראל על בכורי מצרים, שע"י שאמרו להם "זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים" בתוקף ובפשטות (אף שהיו אז

עדיין בגלות מצרים), פעלו שנתקבל זה גם אצל בכורי מצרים, ועד כדי כך, ש"עשו הבכורות מלחמה כו" (ראה שו"ע אדה"ו רסת"ל). ואם בבכורי מצרים כן, בישראל מאמינים בני מאמינים — על אחת כמה וכמה.

16) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ב תו"מ חס"ד ע' 64). וש"נ.

17) שו"ע אדה"ו או"ח סת"צ סי"ג. וש"נ.

והענין, לפי שבהפטרה זו מבואר נצחוננו של חזקי', שביקש הקב"ה לעשותו משיח¹⁸, ובאחש"פ מאיר גילוי הארת משיח.

ועוד יותר: כו"כ פרטים המבוארים בהפטרה זו לא נתקיימו בנצחוננו של חזקי', ויתקיימו בביאת משיח צדקנו — כמו "וגר זאב עם כבש וגו'"¹⁹ (וכמבואר גם ברמב"ם²⁰ שקאי על ימות המשיח — רק שלשיטתו ה"ז משל, וקאי על אומות העולם), וגם ענין קיבוץ גליות, "והי' ביום ההוא וגו' לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים וגו' ומאיי הים"²¹, וכו'. ומכיון שהפטרה זו, שכו"כ פרטים שבה יתקיימו בביאת משיח צדקנו, קורין באחש"פ, הרי מובן שבאחש"פ מאיר הארת המשיח.

ולכן אפשר לומר לכאו"א, שגם אצלו מאיר הארה זו, שהרי גם בביהמ"ד שלו קראו ההפטרה עם ברכה לפני' ולאחרי', וכאו"א ענה אמן אחריהם, ושם הרי מדובר ע"ד ביאת המשיח ועניניו. ובמילא גם הוא צריך להרגיש ענין זה, וגם אצלו פועלת הארה זו לבטוח בבטחון גמור בה' בלי שום פקפוק כלל וכלל, שאף שע"פ דרך הטבע אינו רואה מראה מקום לזה, מ"מ בוטח בה' שיקיים הבטחתו למעלה מדרך הטבע.

והבטחון צ"ל באופן המדובר אצל חזקי', שבטח בה' לגמרי, עד שאמר להקב"ה: "אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ונאפילו] לא לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה"²², מבלי הבט על כך שסנחריב הקיף את ירושלים עם כל חילו, והבטיח לעשות שלום בתנאים מיוחדים²³, ואף ששבנא וסיעתו, שהם היו הרוב בסנהדרין, אמרו שע"פ תורה צריכים לעשות שלום, ולילך בדרך הטבע²⁴, מ"מ, מאחר ששמע מישעי' נביא ה' בשם הקב"ה: "כה אמר ה' אל תירא וגו' והפלתיו בחרב בארצו"²⁵ — בטח בה' לגמרי, עד שהלך לישן על מטתו, וערבה לו שנתו מצד בטחון זה (לא כאדם הדואג, שאי אפשר לו לישן), והקב"ה עשה המלחמה, כמ"ש²⁶ "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וגו'",

ועד"ז צריך כאו"א לבטוח בביאת המשיח בבטחון גמור בלי שום פקפוק, ובאופן ד"אחכה לו בכל יום"²⁷ שמחר ממש יבוא משיח — גם

18) סנה' צד, א. וראה מחזור ויטרי בכל
 19) ישעי' יא, ו.
 20) הלי' מלכים רפ"ב.
 21) שם, יא.
 22) וראה אג"ק ח"ב ע' רלג.
 23) מלכים ב, יח, לא-לב. ישעי' לו, טז-יז.
 24) ראה סנהדרין כו, א.
 25) מלכים ב, יט, ו-ז. ישעי' לו, ו-ז.
 26) מלכים ב, שם, לה. ישעי' שם, לו.
 27) נוסח "אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה אג"ק ח"ב ע' רלג.

כשמצד "חשבונות" של שכל [וטבע] אינו רואה שום מקור לזה, ובטחון זה עצמו ימהר ויחיש את ביאתו, בקרוב ממש.

* * *

ו. כח האמונה (כולל גם האמונה בביאת המשיח באופן ד"אחכה לו בכל יום שיבוא") — ישנו אצל כל אחד מישראל,

— ולא רק כמו הענין דהפצת המעיינות חוצה, שמתפשטת יותר מדור לדור (כנ"ל ס"ג), שבשביל זה יש צורך שיהיו לו תחילה עכ"פ כמה טיפין מהמעייין, ואז יוכל להפיצם חוצה, ואילו ענין האמונה ישנו מלכתחילה אצל כל אחד מישראל —

שהרי בני"י הם "מאמינים (ולא עוד אלא שהם גם) בני מאמינים"²⁸.

[ולהעיר, שמצד הענין ד"מאמינים בני מאמינים", היינו, שישנם שני ענינים של אמונה — מתבטלים הענינים הבלתי רצויים, כמו דבר איסור ש"חד בתרי בטיל"²⁹, ועד שנהפך להיתר, שזהו אפילו באיסור אמיתי, ועאכו"כ כשמדובר רק אודות מעמד ומצב ש"יצרו הוא שתקפו"³⁰].

וענין האמונה שמאיר בגילוי באחרון של פסח, מצד אמירת ההפטרה כו' (כנ"ל ס"ה) — נוגע גם (ואדרבה: בעיקר) לזמן שלאח"ז, והיינו, שאין זה באופן שבמוצאי אחש"פ עורכים הבדלה ושוכחים מזה, אלא באופן שגם לאחר הבדלה לא נעשה שינוי ההרגש, כיון שלוקחים מאחש"פ על כל השנה את הכח לגלות את נקודת האמונה שבכל אחד מישראל שתהי' באופן ד"רעה אמונה"³¹.

ובענין זה מצינו בחסידות דבר נפלא שקשור גם עם ענין אכילת מצה בשביעי של פסח (ומזה מובן שכן הוא גם באחרון של פסח), כדלקמן.

ז. על הפסוק³² "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך", איתא בשער האמונה³³ שאכילת מצה דשש"פ משפיעה ומחזקת לאור אבא, "הוי' אלקיך", שהם עוצרים וכונסים לתוכם המצה (ולא כבביל א' — שמהוי' נמשכה המצה), ומה ז' רשות אף ו' רשות, שמו' — נמשך זה גם בששת ימים, עיי"ש.

31) תהלים לו, ג. וראה לקו"ת דלקמן ס"ח.

32) פ' ראה טז, ח.

33) פ"כ ואילך.

28) שבת צז, א.

29) טושו"ע יו"ד רסק"ט.

30) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

הרי מובן, שזה שאכילת מצה זו היא "רשות" הוא למעליותא, שהענין הנפעל ע"י אכילת מצה אז הוא נעלה יותר מהענין הנפעל ע"י הכזית מצה בלילה הראשונה שהיא "חובה" [ובדוגמת המבואר בלקו"ת³⁴ בענין תפלת ערבית רשות]. וגם מה שאין מברכין "על אכילת מצה" לאחר לילה הראשון הוא דוגמת מה שאין מברכים על תש"ר לפי "שא"א להמשיך כו"³⁵.

ח. הביאור במעלת המצה שלאחרי לילה הראשון, ובפרט בשביעי של פסח, על הכזית מצה שבלילה הראשון:

מצה היא "מיכלא דמהינותא"³⁶, והיינו שמצה היא המזון המפרנס את האמונה, שתהי' לא בבחי' מקיף, כי אם (כמבואר בלקו"ת בפירוש "ורעה אמונה"³⁷) "קבועה בלב האדם .. בבחי' דעת והרגשה".

והנה, האמונה מצד עצמה, כשלא עושים שום פעולה³⁸ שתורגש בפנימיות, אפשר שתהי' בבחי' מקיף כ"כ עד לאופן ד"גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרייא"³⁹ — שגם בשעה זו גופא כשאמונתו [היא לא רק בלבו פנימה, אלא שבאה גם בגילוי] מתבטאת בקריאת "רבש"ע הושיעני", הנה בשעה זו עצמה, עושה הי"ן רצון העליון (ומבקש מהקב"ה שיצליחו בזה).

אמנם, גם כאשר האמונה אינה בבחי' מקיף עד כדי כך, הרי אפשר, שגם כשלומד תורה ומקיים מצוות, יהי' טרוד בהסוגיא שהוא לומד או בהמצוה שהוא מקיים, ולא ירגיש בעת מעשה האמונה בהקב"ה נותן התורה ומצוה המצוות.

וכל זמן שאין האדם מייגע את עצמו להמשיך האמונה בפנימיותו — תשאר אצלו האמונה בבחי' מקיף (עכ"פ באופן השני דלעיל).

ועל עבודה זו של המשכת האמונה בתורה ומצוות שלו, אמרו רז"ל⁴⁰ "בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר⁴¹ וצדיק באמונתו יחיי" — שהתרי"ג מצות "יעמדו" על האמונה, היינו, שהאמונה וקיום המצוות לא יהיו שני ענינים שונים, כי אם שבקיום המצוה תורגש האמונה במצוה המצוה⁴².

"לא יגעתי ומצאתי אל תאמין" (מהנחה בלתי מוגה).

(39) ברכות סג, א (לפי גירסת הע"י).

(40) מכות כד, א.

(41) חבקוק ב, ד.

(42) ועד"ז בנוגע ללימוד התורה, שאף

(34) סוכות פ, ג. שה"ש כד, ב.

(35) תר"א שמות נב, ב.

(36) זח"ב קפג, ב.

(37) ואתחנן ד, ב ואילך.

(38) כמו כל הענינים שצריך לעסוק

ולתהייגע בהם, כמארז"ל (מגילה ו, ו ריש ע"ב)

ט. וזוהי המעלה שבמצה "מיכלא דמהימנותא" שלאחרי לילה הראשון, ובפרט בשש"פ — על הכזית מצה שבליילה הראשון:

פעולת הכזית מצה "חובה" היא במל"ג⁴³ — לפרנס את האמונה שלא תהי' בבחי' מקיף לגמרי, כי אם תפעול עליו שהנהגתו בחיי היום יומיים תהי' ע"פ תורה — מתאימה לאמונתו; ופעולת המצה ד"רשות", ובפרט בשש"פ היא בהוי' אלקיך — הרגשת האמונה בתורה ומצוות שלו.

וזוהו מ"ש "וביום השביעי עצרת לה' אלקיך": ענינם של ב' השמות הוי' ואלקים בעבודת האדם הוא — תורה ומצוות, ושש"פ הוא "עצרת (לשון קליטה) להוי' אלקיך" — המשכת האמונה לתורה ומצוות, ובאופן פנימי — עצרת קליטה.

י. וההוראה הכללית מזה:

ובהקדים — שבריאת העולם ע"י הקב"ה היא באופן שכל אחד הוא גם משפיע וגם מקבל, ושניהם בבת אחת, והיינו, שגם מי שהוא עני, יש ענינים שבהם הוא עשיר, ועליו להשפיע לחבירו הוא העני המקבל. ולדוגמא: בלימוד התורה יתכן אמנם שיש ריחוק הערך בינו לבין חבירו, שהוא נחשב לעני וחבירו לעשיר, אבל, כיון שנמצאים ביחד, ברור הדבר שיש ענינים שבהם צריך הוא להשפיע על חבירו, וכמו בענין האמונה, שעיי"ז שידבר בדברים היוצאים מן הלב, יפעל אצל חבירו חיזוק האמונה.

— בודאי צריך להיות הדיבור בדרך כבוד, וכפי שמצינו אפילו בנוגע לעמיההארץ ש"חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה אף אם הוא בור ועם הארץ"⁴⁴, וכמו בעת הבאת ביכורים, ש"כל בעלי אומניות עומדים מפניהם וכו'"⁴⁵ (מבלי לברר תחילה אם פלוני הוא עם הארץ או למדן, ולהתייחס לכל אחד לפי ערך מעמדו ומצבו, אלא מתייחסים לכולם בשוה), ועד"ז בנדו"ד, שהדיבור צ"ל בהדרת הכבוד, אבל הכוונה היא לפעול אצלו חיזוק האמונה.

ועיי"ז שכל אחד משפיע על חבירו, והיינו, שהעשיר בענין האמונה

בנוגע לקטן שמצד עצמו אינו יודע לקרות אבא עד שיטעם טעם דגן (מהנחה בלתי מוגה).

44) תניא פמ"ו (סו, א).

45) קידושין לג, א. וש"נ. וראה "מ"מ, גהגות והערות קצרות" לתניא שם (ע' דש).

שענינה הבנה והשגה — "חכמתכם ובינתכם" (ואתחנן ד, ו), ולא אמונה, הרי זה צ"ל באופן ש"עומד" על האמונה (מהנחה בלתי מוגה).

43) והיינו, כפי שהאמונה היא בבחי' קטנות אבא, וע"ד מארז"ל (ברכות מ, סע"א)

משפיע על חבירו שיתוסף אצלו חיזוק באמונה, ועי"ז מקבל ממנו שאצלו יתוסף בלימוד התורה וקיום המצוות — אזי "מאיר עיני שניהם ה'"⁴⁶.

ועד שע"ז מקרבים את הגאולה האמיתית, שאז, הנה גם הענינים שהם באופן של אמונה יומשכו להיות בכחי' ידיעה (ואילו האמונה תהי' בענינים נעלים יותר)⁴⁷, בטוב ובחסד הנראה והנגלה.

* * *

יא. הענין ד"סעודת משיח", אף שהוא הנהגת הבעש"ט — נתגלה ונתבאר ונתפרסם (ככל עניני תורת הבעש"ט) ע"י נשיאי חב"ד.

ונוסף לזה: בשנת תרס"ו, בעת "סעודת משיח", הוסיף כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ענין חדש, והוא שציווה אז להת' לשתות ד' כוסות⁴⁸.

והביאור בזה:

ההפרש שבין מצה ליי"ן הוא⁴⁸, שמצה היא בחי' (קטנות) אבא (חכמה), ויי"ן הוא בחי' בינה [שזהו הטעם שמצה היא במספר ג' — ג' מצות שבקערה, ויי"ן במספר ד' — ד' כוסות, כי מוחין דאבא הם ג', ומוחין דאימא הם ד'].

וזה מתאים גם עם ההפרש שבין מצה ליי"ן בפשטות, שמצה היא "לחם עוני"⁴⁹, לפי ש"אין בה טעם כמו חמץ"⁵⁰, משא"כ יי"ן, לא רק שיש לו טעם, אלא שגורם גם שמחה ותענוג, ועד ש"אין אומרים שירה אלא על היי"ן⁵¹ — כי התגלות עתיק (תענוג) היא בבינה⁵².

וזהו הטעם מה שאצל הבעש"ט הי' רק הענין של "סעודת משיח" (שעיקר סעודה ה"ה לחם) מצה, ונשיאי חב"ד הוסיפו גם הענין של ד' כוסות — כי ענינה של חסידות חב"ד היא (לא רק לגלות ולפרסם תורת הבעש"ט — שלכן גם ההנהגה ד"סעודת משיח" נתפרסמה ע"י נשיאי חב"ד, כנ"ל — אלא גם) להסביר את תורת הבעש"ט בהבנה והשגה וכו' ולהכניס בה טעם ותענוג וכו', שכ"ז נרמז בענין ד' כוסות.

יב. והנה, גם בתקופה של חסידות חב"ד, עיקר ההבנה וההסברה בתורת החסידות — באופן שלימוד תורת החסידות תהי' בהבנה והעמקה

(46) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א. (49) פ' ראה טז, ג.
 הקדמת התניא. (50) תו"א ויקהל פט, ד. וראה גם לקו"ת
 (47) ראה לקו"ת ואתחנן ז, ב ואילך. ויקרא ו, ד.
 ובכ"מ. (51) ברכות לה, א. וש"נ.
 (48) תו"ח שמות קלד, א. ואילך. (52) ראה זח"ג קעח, ב.

וכו', דוגמת לימוד סוגיא בנגלה — נתחדש ע"י אדמו"ר נ"ע, ובתקופה זו גופא — עיקר ענין זה נתחדש בשנת תרס"ו, ע"י אמירת ההמשך הידוע דשנה ההיא⁵³.

וי"ל שזהו הטעם שענין שתיית הד' כוסות באחש"פ נתגלה ע"י כ"ק אדמו"ר נ"ע ובשנת תרס"ו — כי עיקר גילוי החסידות [ההכנה והכללי⁵⁴ לביאת המשיח] באופן של הבנה והסברה וכו' נתחדש⁵⁵ בשנה ההיא.

יג. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

לא לדרשה קאתינא, אלא שיקיימו בפועל המנהג דשתיית ד' כוסות (החל מכוס ראשון), והעיקר — שעיי"ז יומשך ענין של הסברה כו', ומתוך שמחה גדולה, בכללות מעשינו ועבודתינו שבמשך זמן הגלות, ומצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך"⁵⁶, יש לפעול זאת גם על אחרים, ובודאי יתקבל הדבר אצלם.

ובאופן ד"כולנו כאחד", ימשיכו הענין ד"ברכנו אבינו"⁵⁷, בבני חיי ומזוני ריחי.

[התחילו לנגן הניגון "טל יעסיס", ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בבת-שחוק): תפלת טל היא אמנם תפלה טובה כו', אבל אין זה מגיע למעלת היין באחרון של פסח!...]

* * *

יד. בהמשך להמדובר אודות הפצת המעיינות חוצה — יש עוד ענין השייך לזה:

נהוג לילך לבתי-כנסיות שנמצאים בריחוק מקום גשמי, או בריחוק מרום רוחני, כדי לפעול אצל מתפללי ביהכנ"ס בנוגע לענינים שבהם יש צורך בהוספה והתחזקות — ע"י שמחה וריקוד, ביחד עם דברי עידוד

(57) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

(* ולהעיר גם מהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר בפירסום ה"קול קורא" "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה" — אף שמשח בא בהיסח הדעת (סנהדרין צז, א), ואף ששאלו אותו על זה, המשיך לפרסם כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(53) ראה גם שיחת אחש"פ תשל" ס"ח ואילך (תו"מ ח"ס ע' 131 ואילך). וש"נ.

(54) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות הערה 138 (תו"מ חמ"ה ע' 280).

(55) ועד שבהמשך תרס"ו נתבאר כו"כ פורטים בענין הגילוי דלע"ל — אף שכתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ב) "שדברים שתומין הם כו"י".

(56) קדושים יט, יח.

שחדורים באור וחיות שנמשך מה"מעייין" (ומגיע אפילו למקומות רחוקים ביותר), שלהיותו "מקור מים חיים", הנה מבלי הבט על הכמות, ה"ה מטהר בכל שהוא"⁵⁸, ופועל אצל השומע (שסוכ"ס יהי מקבל) לשטוף ולהסיר את הענינים המעלימים ומסתירים על גילוי "נפש השנית"⁵⁹, באופן שתחדור בחב"ד שבנפשו, במחשבה דיבור ומעשה, ולא רק בשבת ויו"ט, אלא גם בימות החול ובעניני חול, באופן ש"בכל דרכיך דעהו"⁶⁰; וכיון שכל זה נעשה מתוך שמחה, אזי נקל יותר לפעול ענין של פריצת גדר⁶¹, כך, שעבודת ה' תהי' באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

וע"פ הידוע⁶² שכל יו"ט ממשיך ומשפיע את ענינו המיוחד של יו"ט זה על כל השנה כולה, ובפרט בנוגע לחג הפסח שהוא "ראש הרגלים"⁶³, ו"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" מורה על תוכנו כו"⁶⁴, והיינו, שהוא כמו "ראש" שמנהיג את כל הגוף, כולל גם הרגלים — הרי בודאי שההליכה בחג הפסח תפעל בכל השנה כולה (כולל גם בשאר המועדים) להוסיף בעניני הליכה, החל מהענין "לרוץ . . . לכל דבר מצוה" (כפי שמביא רבינו הזקן בשו"ע⁶⁵).

ועי"ז יתוסף בהמשכת ברכתיו של הקב"ה, החל מהברכה ד"ונתתי גשמיכם בעתם"⁶⁶, כמ"ש הרמב"ן⁶⁷ שברכה זו כוללת את כל הברכות, כל היעודים הגשמיים, שנמשכים למטה מעשרה טפחים, ועד לקיום היעוד שכולל גשמיים ורוחניות — "ואולך אתכם קוממיות"⁶⁸.

ולכן: מהנכון שכל אלו שהשתתפו בהליכה יאמרו ביחד "לחיים", בשמחה ובקול רם (ע"ד מ"ש בנוגע לאמירת ההגדה⁶⁹), ויצאו מתוך ייקוד לקבלת פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

---

63 ר"ה ד, א.	58 מקואות פ"א מ"ז. רפ"ה. רמב"ם הל'
64 תניא שער היחוד והאמונה פ"א.	מקואות פ"ט ה"ח.
65 או"ח ס"צ סי"ג. וש"נ.	59 תניא רפ"ב.
66 בתוקתי כו, ד.	60 משלי ג, ו. וראה שו"ע אדה"ז או"ח
67 עה"פ.	סקניו ס"ב. וש"נ.
68 שם, יג.	61 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
69 סידור האריז"ל בהגש"פ בתחלתו.	ועוד.
	62 ראה לקו"ת ברכה צח, ב. ובכ"מ.

הוספה

א

בי"ה. ז' ניסן תשט"ו

ברוקלין

שלום וברכה!

נעם לי לקבל ההודעה אשר הנתוח היי להצלחה, ובדאי ישלח השי"ת דבר וירפאהו ברפוי"ק ורפוי"ש, ובפרט אשר נמצאים אנו בהימים דהכנה לחג המצות מיכלא דאסוותא ומיכלא דמהימנותא כלשון הזהר הק', ואין דבר יוצא מידי פשוטו אשר מחזקת היא — המצה — בריאות האדם כמו שמחזקת אמונתו...
בברכה לחג פסח כשר ושמח.

ב

[תשרי, היתש"ל]

(1) **בזה** הרי פס"ד **ברור** בשו"ע אדה"ז.

(2) בנוגע להנוסעים לעבודה לפנות בוקר ובאים בלילה שקו"ט באחרונים, ויעשה בזה כהוראת רב מורה הוראה.

(3) אזכיר עה"צ לכהנ"ל.

א

ישלח... דברו וירפאהו: ע"פ תהלים קז, כ.

מיכלא דאסוותא ומיכלא דמהימנותא כלשון הזהר הק': ח"ב קפג, ב.

ואין דבר יוצא מידי פשוטו: ע"פ שבת סג, א. וש"נ.

ב

מצילום כתי"ק, על גליון מכתבו של מו"ה ישראל יהודא לוי. אגרות נוספות אליו — אג"ק חי"ד אגרת ד'תתקמ"ד, ובהנסמן בהערות שם.

(1) בזה... (2) בנוגע כו': במכתבו — שבמנחות לו, ב הובא פלוגתא דריה"ג ור"ע בענין אם לילה זמן תפילין הוא, דלריה"ג לילה לאו זמן תפילין הוא, ויליף זאת מקרא (בא יג, יו"ד) "ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה" — "ימים ולא לילות", ור"ע פליג עלי' ואומר ש"לא נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד"; וכותב הנמען, ש"אף שהלכה כר' עקיבא מחביריו.. אבל הרבה אמוראים ופוסקים אחרונים סוברים שאסור להניח תפילין בלילה.. לזאת שאלתי איך להתנהג ומה לענות לאנשים שנוסעים לעבודה לפנות בוקר ובאים בלילה, אם רוצים להשפיע עליהם שיניחו תפילין בביתם". — על כותבו ש"הרבה אמוראים ופוסקים אחרונים סוברים שאסור להניח תפילין בלילה" — הקיף רבינו תיבות "ופוסקים אחרונים סוברים", וכתב (כבפנים (1)); ועל שאלתו "איך להתנהג ומה לענות כו'" — כתב רבינו (כבפנים (2)).

פס"ד ברור בשו"ע אדה"ז: או"ח רס"ל. שם ס"ג. וש"נ.

שקו"ט באחרונים: ראה שו"ת אגרות משה או"ח ח"א ס"י. ובכ"מ.

(3) אזכיר עה"צ לכהנ"ל: במכתבו — בקשת ברכה עבורו ועבור ב"ב ויו"ח.

ג

להערת כתי"ר ברמב"ם (הלי קדה"ח פ"א סוף ה"ז) ונאמר ושמרת את החוקה הזאת למועדה, הרי דמפרש קרא בפסח, וסותר ד"ע שכותב (בהלי תפלין פ"ד ה"י) חוקה זו היא מצות תפלין. ויש עוד להוסיף קושיא בזה, דבסהמ"צ שלו מ"ע קנ"ג מפרש הכתוב מימים ימימה בעבור שנים וקדה"ח (גי הדעות שבמנחות לו, ב ובמכילתא דרשב"י) – ורק בדוחק אמרינן שבש"י היד חזר בו ממש"כ בסהמ"צ.

ומה שנלפענ"ד, ע"פ הכלל דכשאינ נפק"מ לדינא דרך הרמב"ם להביא פסוק היותר פשוט, ואף שלא נזכר בגמרא כו'.
ועפ"ז מובן ג"כ: א) דשביק בסהמ"צ קרא דסנה' (יא, סע"ב). ב) דרק

ג

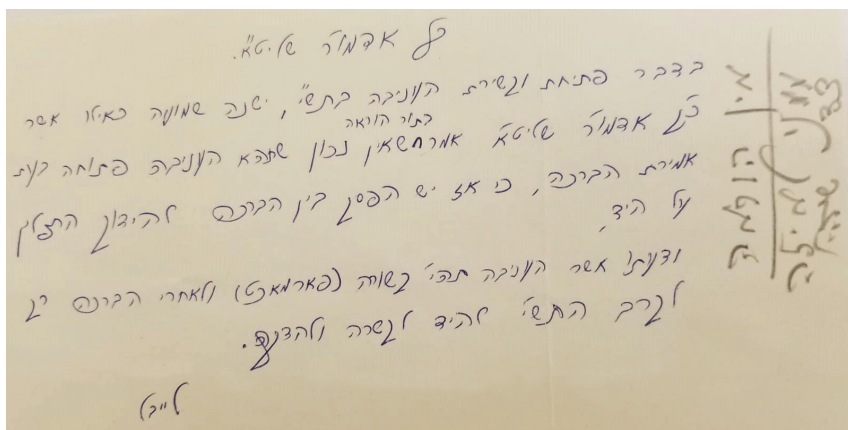
מצילום כתי"ק. נדפס בתשורה (ריבין, תשס"ט).
ברמב"ם (הלי קדה"ח פ"א סוף ה"ז): ושם: "מצות עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו .. עד שיקדשו את החדש .. ויודיעו שאר העם .. כדי שידעו באי זה יום הן המועדות – שנאמר" אשר תקראו אותם מקראי קדש, ונאמר" ושמרת את החקה הזאת למועדה".
ד"ע: = דעת עצמו.
שכותב (בהלי תפלין פ"ד ה"י): ושם: "זמן הנחת התפלין ביום ולא בלילה – שנאמר" מימים ימימה, חוקה זו היא מצות תפלין".
דבסהמ"צ שלו מ"ע קנ"ג מפרש כו': ושם: "ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה" – אמרי' .. מנין שאין מעברין ואין מקדשין את החדש אלא ביום – תלמוד לומר מימים ימימה כו'".
שבמנחות לו, ב: שם הובאו ב' הדיעות דריה"ג ור"ע בנוגע ללימוד זמן תפלין מפסוק הנ"ל: "ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה" – ימים ולא לילות; מימים ולא כל ימים, פרט לשבתות וימים טובים – דברי רבי יוסי הגלילי, ר"ע אומר – לא נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד (וה"ק עשה פסח משנה לשנה – פרש"י)".
ובמכילתא דרשב"י: עה"פ בא שם; ושם: "ושמרת את החקה הזאת למועדה – ר' אליעזר אומר זו חוקת הפסח, ר' עקיבא" אומר זו חוקת תפלין .. מימים, פרט לילות .. מימים, ולא כל ימים .. ומנין שאין מעברין .. ואין מקדשין .. אלא ביום – ת"ל מימים ימימה כו'".
הכלל .. דרך הרמב"ם להביא פסוק היותר פשוט כו': ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד. וש"נ. קרא דסנה' (יא, סע"ב): ושם: "ת"ר אין מעברין את השנה אלא ביום .. ואין מקדשין את החדש אלא ביום .. א"ר אבא מאי קרא, תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו" – איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה, וכתב"ל כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב – מה משפט ביום אף קידוש החדש ביום".

- (א) אמור כג, ב.
(ב) בא יג, יו"ד.
(ג) נסמן להלן הערה ד"ה ובמכילתא דרשב"י.
(ד) ראה הנסמן בתו"ש בא שם (אות קכב).
(ה) תהלים פא, ד.
(ו) שם, ה.

בהל' תפלין מדייק הרמב"ם ומפרש "חוקה זו היא מצות תפלין". ולהעיר: בכל הדפוסים שראיתי הלי' בהל' תפלין הוא: א) בהלכה יו"ד "שנאמר מימים ימימה חוקה זו היא מצות תפלין". ולכאורה השמטת המעתיק היא, וצ"ל "שנאמר ושמרת את החוקה גוי' מימים ימימה". ב) בסוף הלי' יא' "שנאמר ושמרת את החוקה הזאת וגוי' מימים ימימה", דלכאורה מספיק "ושמרת וגוי' מימים ימימה".

ד

אין הוראה ממני לאיזה צד שיהי.

בסוף הל' יא': ושם: "וכל המניח תפלין לכתחלה אחר שתשקע החמה — עובר בלאו, שנאמר ושמרת את החוקה הזאת וגוי' מימים ימימה".

ד

מצילום כתי"ק, על גליון מכתבו של המזכיר רי"ל גראָנער — בו כותב:
 בדבר פתיחת וקשירת העניבה בתש"י, ישנה שמועה כאילו אשר כ"ק אדמו"ר
 שליש"א אמר בתור הוראה שאין נכון שתהא העניבה פתוחה בעת אמירת הברכה, כי אז
 יש הפסק בין הברכה להידוק התפלין על היד,
 ודעתו אשר העניבה תהי' קשורה (פארמאט) ולאחרי הברכה רק לקרב התש"י להיד
 לקשרה ולהדקה.
 וראה בארוכה בכ"ז — "מקדש מלך" ח"ד ע' תצט ואילך. "ימי מלך" ח"ג ע' 984. ובכ"מ.

לעילוי נשמת

אמנו מרת **חנה** ע"ה

בהרה"ח ר' **מנחם מאניש** ע"ה

נלב"ע יו"ד ניסן ה'תשע"ג

אבינו הרה"ת ר' **מנחם מענדל** ע"ה

בהרה"ח הרה"ת **חיים שאול** ע"ה

נלב"ע י"ג כסלו ה'תשס"ו

ברוק

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות צאצאיהם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות